

Achtergrond
Winkelcentra

Project
Musis Sacrum

Interview
André van Stigt

Thema
Publieke gebouwen

Ar
chi
tecto
nische
sym
fo
nie

Foto: Bart van Hoek

Met een grote, deels te openen, glazen wand heeft Van Dongen-Koschuch de nieuwe concertzaal van het Muis Sacrum in Arnhem verbonden met het park waarin het staat. Rondom lopende banden van houten panelen zorgen in de zaal voor een uitstekende akoestiek. — tekst Michiel van Raaij

Links en onder

De concertzaal is rondom bekleed met houten panelen die in wisselende ritmes ten opzichte van elkaar verspringen.

Rechterpagina

In de glazen plint zijn niet alleen de foyers voor het publiek ondergebracht, maar ook die voor de artiesten.

Wanneer je van Arnhem een kaart zou tekenen waarin de openbare ruimte, maar ook de publiek toegankelijke ruimtes in openbare gebouwen, wit gelaten zou worden, en de overige bebouwing zwart getekend zou zijn – zoals architect Giambattista Nolli in de achttiende eeuw van Rome maakte – dan zou je op die kaart in het singelpark ten oosten van de Arnhemse binnenstad echt moeten zoeken naar het vernieuwde Muis Sacrum. Het openbare maaiveld van het park wordt daar binnen doorgezet in ruime en lichte foyers, en een oude en nieuwe muziekzaal. Het is een bijna volledig publiek maaiveld.

De kracht van het vernieuwde Muis Sacrum zit 'm erin dat alle nieuw toegevoegde publieke ruimtes zich direct tot het park verhouden. De entree en rondlopende foyers zijn verdiepingshoog voorzien van glas, de nieuwe muziekzaal kijkt met een enorme dubbele glazen wand uit op het park. Daarbij kan het onderste deel van de glazen wand ook nog eens opengeschoven worden, zodat een 'gedraaid' orkest voor het park kan spelen. "Het park als concertzaal", noemt architect Patrick Koschuch van Van Dongen-Koschuch

Architects and Planners het. "Analoog aan het Amsterdamse Prinsengrachtconcert, waar de grachten het auditorium vormen." Binnen en buiten lopen bij het vernieuwde Muis Sacrum overal in elkaar over. Een rondom lopende band van terrassen en trappen overbrugt het hoogteverschil tussen het gebouw en het park.

Ruimte maken

Wie het vernieuwde Muis Sacrum bezoekt kan zich nauwelijks een voorstelling maken van de situatie zoals die tot een paar jaar geleden bestond. Aan het negentiende

De zaal in Het Concertgebouw is nog maar iets groter dan deze concertzaal

eeuwse hoofdgebouw van het Muis Sacrum was na de Tweede Wereldoorlog een vleugel gebouwd met een tweede, kleinere muziekzaal die al driemaal verbouwd was. "Deze vleugel was tegen het monumentale gebouw aangekoekt en had vooral achterkanten richting het park", vertelt Koschuch. "De zaal was daarbij veel te klein geworden, had een slechte akoestiek en voldeed niet meer aan de eisen."

Architecten Frits van Dongen en Patrick Koschuch wonnen in 2014 met hun bureau de aanbesteding voor de vernieuwing van het Muis Sacrum met een plan waarin de grotere zaal, die de kleinere zaal diende te vervangen, losgetrokken werd van het oude gebouw, dat daarmee in oude glorie hersteld kon worden. "Deze opzet zorgt niet alleen voor een heldere knip tussen oud en nieuw, maar creëert ook de ruimte ertussen die nodig voor een comfortabele organisatie van publiek en goederen", vat Koschuch het samen.

Om de nieuwe concertzaal qua akoestiek echt te laten verschillen van de zaal in het oude gebouw, en de geluidswaergave zo sprekend en professioneel mogelijk te maken, stelde Van Dongen-Koschuch voor om de gevraagde inhoud van de zaal van 10.000 m² te vergroten naar 15.000 m². Daarmee

komt de zaal in de buurt van Het Concertgebouw in Amsterdam, dat met 18.000 m² nog maar net iets groter is.

Ondergronds bouwen is in de Arnhemse zandgrond een relatief voordelige manier van bouwen. Door veel ondersteunende ruimtes, zoals opslag, techniek en kleedruimtes ondergronds te leggen, kon Van Dongen-Koschuch financiële ruimte maken om de extra inhoud van de concertzaal te bouwen. Deze ingreep ondersteunde ook de belangrijkste ambitie van het bureau, om de nieuwe concertzaal als ‘een transparant paviljoen in het park’ te ontwerpen. Met de meest ondersteunende ruimtes uit het zicht kon Van Dongen-Koschuch de glazen gevel van de entree en foyers helemaal rond het gebouw trekken. Aan de ‘achterzijde’ ligt hier de artiestenfoyer achter, plus kantoren en extra kleedruimtes. Met zijn volledig glazen plint ervaar je de nieuwbouw vanuit het park als een alzijdig publiek gebouw.

Transparante en ingetogen nieuwbouw

Door veel van het nieuwe programma ondergronds en in de glazen plint onder te brengen, kon Van Dongen-Koschuch het hoofdvolume met de nieuwe concertzaal

relatief compact houden. Met de plint als verbindend element heeft het vernieuwde Muis Sacrum nu twee gelijkwaardige hoogteaccenten die de positie van de concertzalen aangeven.

“Tegenover het oude gebouw, een icoon dat landelijke bekendheid heeft, wilden we een transparant en ingetogen nieuwbouw maken”, vertelt Koschuch. De grotendeels blinde gevel van de nieuw concertzaal boven de transparante plint heeft het bureau, naast zijn afgeronde hoeken, nog wel een interessant reliëf en glinstering gegeven, maar meer ook niet. In het stedelijk landschap van Arnhem, waar de grote en kleine schaal elkaar continu afwisselen, misstaat het vernieuwde Muis Sacrum niet. Maar iets meer vorm of ornament had een publiek gebouw met deze importantie wellicht niet misstaan.

Muis Sacrum is voor 20 miljoen euro verbouwd. “Het Muziekgebouw aan het IJ kostte driemaal zoveel en de Philharmonie in Hamburg zelfs twintig keer zoveel”, analyseert Koschuch. De budgetten die in Nederland beschikbaar zijn voor culturele gebouwen, stellen je als architect meestal niet in staat om op alle vlakken de hoogste kwaliteit te realiseren, vindt hij. Als architect kun je je wat hem betreft daarom het beste richten op het belangrijkste

De architecten wilden de zaal als een ‘transparant paviljoen in het park’ ontwerpen

onderdeel van het architectonisch concept en dat in ieder geval heel goed doen. Bij de vernieuwing van Muis Sacrum richtte het bureau al zijn aandacht – met goede reden – op de nieuwe concertzaal. Die is ook werkelijk geweldig geworden.

Concertzaal

Met de uitstekende akoestiek van de nieuwe concertzaal is het als bezoeker alsof je een soort uitvergroot muziekinstrument binnenstapt. De zaal is rondom bekleed met houten panelen, die in verschillende ritmes ten opzichte van elkaar verspringen, om het geluid van het podium optimaal door de ruimte te verspreiden. Door de panelen in verschillende rondom lopende banen te ontwerpen, krijg je als bezoeker het gevoel dat je erdoor omhuld wordt en wordt de →

flinke schaal van de zaal effectief tot menselijke proporties teruggebracht.

Een sterk element in het ontwerp van de concertzaal is dat het balkon doorloopt voor de glazen wand met het uitzicht over het park. Samen met de afgeronde hoeken van de zaal stuurt dit de aandacht van de bezoekers in de eerste plaats naar de ruimte zelf, wat daar gebeurt, en wordt het uitzicht op het park op de achtergrond gehouden. Dat is precies wat je wilt: je komt hier om gezamenlijk van muziek te genieten, niet om naar het park te kijken. Wat niet wil zeggen dat het niet geweldig is dat je binnen ervaart welk seizoen het is, wat het weer is, en welk moment op de dag het is. Bij veel concerten 's avonds zal het publiek de overgang van dag naar nacht kunnen beleven.

Vanuit de concertzaal kijkt het publiek uit op een grote, oude boom in het park. "Een geschenk", noemt architect Frits van Dongen die. Overdag maakt de oude boom de beleving vanuit de zaal helemaal af.

Bij zonsondergang verandert binnen in de zaal het beeld van het park tot een donker vlak waarin de aangelichte bomen in het park zichtbaar blijven. Mede door het rondom lopende balkon verandert dit de beleving van de zaal slechts subtiel. Het donkere vlak sluit zelfs goed aan bij het zwarte plafond van de zaal en maakt zo logisch deel uit van het geheel.

Vanuit het park gezien verandert de aanblik van de concertzaal bij zonsondergang eveneens. Waar het overdag lastig is om door de spiegelende glasgevel van buiten de zaal in te kijken, daar begint de zaal na zonsondergang te stralen, en toont het Musis Sacrum zijn activiteit in al zijn detail aan het park en de stad daarachter.

Multifunctioneel

Zoals ook het park door het jaar heen steeds verandert, zo is voor iedere voorstelling de concertzaal anders in te richten. Voor klassieke muziek loopt de vloer voor de beste zichtlijnen naar achteren een beetje op en is de zaal voorzien van lange rijen met comfortabele stoelen. Voor popmuziek worden al die stoelen onder het podium opgeborgen, wordt de vloer vlak gemaakt en worden bovenin de zaal langs de wanden 280 zwarte panelen van wisselende grootte geplaatst die het dan versterkte geluid absorberen. Voor bepaalde bijeenkomsten kan de vloer van de zaal ook nog omhoog gehaald worden tot het niveau van het podium, zodat een volledig vlakke vloer

Boven

Alle nieuw toegevoegde publieke ruimtes van het Musis Sacrum verhouden zich direct tot het park.

Midden

Een blik op de foyer, met de brede trap die naar de garderobe beneden leidt.

Onder

Bij zonsondergang licht de concertzaal op en wordt de activiteit binnen zichtbaar voor de stad.

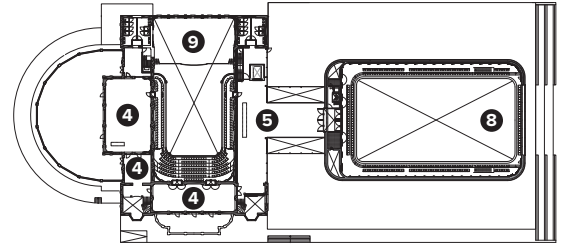

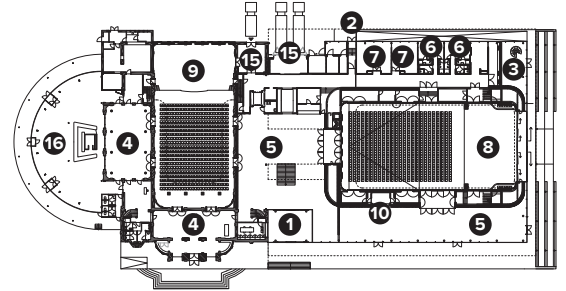
Renvooi

- 1 entree
- 2 artiesteningang
- 3 artiestenfoyer
- 4 foyer
- 5 nieuwe foyer
- 6 kleedruimte
- 7 kantoor
- 8 hoofdzaal
- 9 klassieke zaal
- 10 bar
- 11 keuken
- 12 garderobe
- 13 opslag
- 14 installatieruimte
- 15 laden en lossen
- 16 restaurant

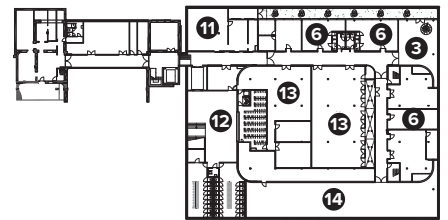
1^e verdieping

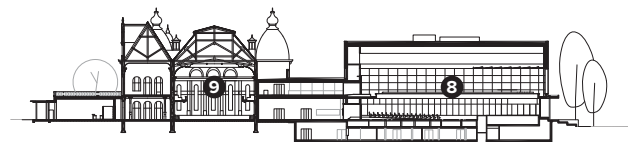
Begane grond

Kelderverdieping

Langsdoorsnede

Wanneer de glazen wand opengeschoven is, kan een ‘gedraaid’ orkest voor het park spelen

Boven

Vanuit het park is 's avonds exact te zien wat er zich binnen afspeelt.

Midden

Het aangelichte park blijft in de concertzaal 's avonds zichtbaar door de glazen wand.

ontstaat, die in directe verbinding met buiten staat. Koschuch: “Met deze zaal kun je echt alle kanten op.”

In de afgelopen jaren heeft Van Dongen-Koschuch meerdere concertzalen afgeleverd waarin glas een hoofdrol speelde. Bij poppodium Grenswerk in Venlo bieden grote ramen vanuit de stad een blik op de activiteit in de popzaal en visa versa. Bij theater De Kampanje in Den Helder houdt de volledig glazen zaal de prachtige, oude loods waarin het zit volledig zichtbaar, terwijl er met houten panelen ook een volledig houten zal van gemaakt kan worden. Met zijn rondom lopende glazen plint en naar het park te openen glazen zaalwand toont het Musis Sacrum weer een hele nieuwe manier waarop een publiek gebouw naar de stad geopend kan worden. Het is indrukwekkend hoe Van

Dongen-Koschuch de gehanteerde strategie op dit punt steeds perfect weet af te stemmen op de situatie die het aantreft en door de opdrachtgever bedachte nieuwbouw met de zelf toegevoegde transparantie steeds boven zichzelf uit laat stijgen. De kwaliteit die de architecten met hun ontwerp hebben toegevoegd is daarbij zo evident dat bij de opening van de nieuwe concertzaal van het Musis Sacrum het publiek spontaan voor ze applaudisseerde.

Aan het begin van de zomer is de nieuwe concertzaal geopend voor het publiek, terwijl de renovatie van het oude gebouw nog in volle gang is. Daar wordt, ook naar ontwerp van Van Dongen-Koschuch, de eerder uitgebreide zaal weer in zijn oudere, compacte, vorm hersteld. Begin 2018 wordt het gehele ensemble officieel geopend. —